

IMPLEMENTIMI I MATERIALEVE AUTENTIKE NË KURSET E GJUHËS SË HUAJ TEKNIKO-SHKENCORE DHE TEKNIKAT QË NDIHMJOJNË NË PËRVETËSIMIN E ELEMENTËVE TË SAJ GJUHËSORE

Dr. SONILA PIRI

Departamenti i Gjuhës Italiane
Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti i Tiranës
E-mail: sonilapiri@gmail.com

Dr. ENKELA DALIPI

Departamenti i Gjuhës Italiane
Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti i Tiranës
E-mail: edalipi.it@gmail.com

PËRMBLEDHJE

Në sajë të hulumtimeve që kemi kryer është vënë re që vitet e fundit është rritur interesi për mësimdhënien e gjuhës së huaj tekniko-shkencore. Në këtë kuadër edhe shkollat e larta në Shqipëri kanë përshtatur kurrikulat duke ofruar lëndë të gjuhës së huaj tekniko-shkencore, por botimet që ofron tregu për këtë fushë nuk janë të mjaftueshme dhe shpesh nuk i përgjigjen kërkesave të mësimdhënësve e mbi të gjitha nevojave të studentëve. Duke vlerësuar nevojat imediate dhe të ardhme të studentëve, mësimdhënësit mund të përdorin në kurset e tyre materiale autentike tekniko-shkencore. Teknikat që do të përdoren gjatë didaktizimit të teksteve duhet të jenë të shumëllojshme e të renditura në vartësi të fazave që ndjekin njësitë didaktike. Në këtë punim janë ilustruar tipologji të ndryshme ushtrimesh që mund të përdoren në tekstet tekniko-shkencore për të ndihmuar të kuptuarit dhe që aftësojnë në leximin e tyre; nxisin reflektimin dhe krijimin e hipotezave për njohjen dhe përvetësimin e fenomeneve të posaçme leksikore e morfosintaksore që karakterizojnë gjuhën tekniko-shkencore.

Fjalët çelës: didaktizim i tekstit, gjuhë tekniko-shkencore, materiale autentike, teknika ushtrimesh

ABSTRACT

Based on the research conducted, we have found out that there is an increased interest recently for teaching foreign languages for specific purposes, namely for science and technology. In this context, universities in Albania have adjusted their curricula to offer foreign languages for science and technology purposes, but the publications/books that the market offers on this domain are not sufficient and often do not respond to the requirements/demand of teachers, and above all to those of the learners. After analyzing the immediate needs of the students and their future, teachers can use in their teaching practice authentic materials from the science and technology domain. The techniques

to be used in teaching those texts must be diverse and rendered based on the stages or steps that comprise of each unit. This paper illustrates various types of exercises that can be used with texts for science and technology in a foreign language, in order to help understanding and to provide reading skills; to prompt reflection and to come up with a hypothesis for identifying and acquiring particular lexical and morpho-syntactic phenomena that characterize the language of science and technology texts.

Keywords: authentic materials, didactic text, exercises and techniques, language for specific purposes

Hyrje

Vitet e fundit mësimdhënia e gjuhës së huaj tekniko-shkencore ka marrë hov veçanërisht në auditorët e universiteteve në të gjithë botën, por edhe në vendin tonë. Një nga arsyt kryesore të rritjes së kërkesës së mësimdhënies së gjuhës së huaj tekniko-shkencore, është faktori i globalizimit, i cili mundëson lëvizjen dhe punësimin në sektorë të ndryshëm të shkencës falë njohurive specifike gjuhësore të zotëruara në një fushë të caktuar. Për këtë arsye, shumë universitete kanë ndryshuar kurrikulat duke i përshtatur ato me nevojat aktuale dhe të ardhme të studentëve të tyre, duke ofruar jo vetëm mësimin e gjuhës së huaj por edhe atë tekniko-shkencore në varësi të degëve dhe kurrikulave përkatës. Në këtë kuadër edhe shkollat e larta në Shqipëri i janë përgjigjur nevojave të reja formuese duke plotësuar programet gjuhësore me elementë të gjuhës tekniko-shkencore.

Nga ana tjetër lind pyetja nëse tregu i botimeve të këtyre materialeve didaktike i plotëson kërkesat e mësimdhënësve dhe mbi të gjitha nevojat specifike të studentëve që duhet të frekuentojnë lëndën. Nga hulumtimet që kemi kryer pranë shtëpive botuese, si edhe në rrjet me qëllim qëmtimin e materialeve që mund të përdoren për mësimdhënien e gjuhës italiane tekniko-shkencore, na rezulton që materialet në treg janë të pakta dhe mund të mos përshtaten me nevojat specifike të një moduli të gjuhës së huaj tekniko-shkencore në universitetet tona. Siç është e njohur dhe e cituar nga ekspertë të fushës së didaktikës të gjuhës së huaj, materialet që përgatiten dhe ofrohen synojnë një treg të gjerë duke përfshirë një shumëllojshmëri përdoruesish të cilët mund të kenë një background kulturor dhe gjuhësor të ndryshëm. Ndërsa në kontekste të veçanta, nevojat e mësimnxënies së gjuhës së huaj tekniko-shkencore mund të jenë të ndryshme e tejet specifike e, në këtë rast, mësimdhënësit mund të konstatojnë që materialet e gatshme mund të jenë pak ose aspak të duhura për klasat e tyre.

Në librin e tij “Mikrogjuhët shkencore-profesionale”¹⁶⁹ studiuesi Balboni thekson

169 Balboni P.E. (2000) *Le Microlingue scientifico-professionali* “Natura e insegnamento, UTET Libreria, Torino

që ekzistojnë nevoja që mbeten në kuadër të klasës dhe nevoja që do të duhet të implementohen kur klasa nuk do të ekzistojë më, pra, vlerësimi i nevojave duhet të përfshijë jo vetëm ato të ngutshme, por edhe realitetin e çdo studenti dhe perceptimin e tij ndaj realitetit dhe nevojave të ardhshme¹⁷⁰. Shumë studiues të fushës janë marrë dhe kanë analizuar këto nevoja të studentëve, por pa specifikuar edhe nevojat e mësimdhënësve. Këtë fakt e thekson edhe studiuesi Balboni¹⁷¹. Sipas tij figura e mësimdhënësit nuk nënkupton njohjen e posaçme të fushës, gjuhën tekniko-shkencore të së cilën ai jep. Kjo nënkupton që një pedagog apo mësimdhënës i gjuhës italiane, angleze, franceze mjekësore, ekonomike, juridike etj, nuk është e rëndësishme të ketë njohuri të posaçme në mjekësi, ekonomi, juridik etj, por duhet të punojë mbi bazën e një kurrikule e cila përcakton edhe njohuritë shkencore-profesionale që studentët duhet të zotërojnë, pasi janë këta të fundit që duhet të bashkëpunojnë me mësimdhënësin (i cili është ekspert i gjuhës së huaj dhe jo i fushës shkencore) në interpretimin dhe analizën e teksteve tekniko-shkencore¹⁷². Nga hulumtimet tona është konstatuar që jo gjithmonë në realitet këto nevoja të të dyja palëve merren në konsideratë, si p.sh në disa kurrikula mësimdhënieje të gjuhës së huaj tekniko-shkencore paraprin formimin shkencor dhe profesional ndaj atij gjuhësor, gjithashtu materialet që serviren nga instancat kompetente nuk janë gjithmonë të përshtatshme me nivelin gjuhësor dhe formimin shkencor dhe profesional të studentëve. Në fakt, edhe kur mësimdhënësi i gjuhës së huaj ka në dispozicion mjete të ndryshme si: libra gjuhe, libra udhëheqës, libra ushtrimesh, programe të ndryshme etj., shpesh duhet gjejë e të përshtatë materiale për klasën e tij. Por a ka njohuri dhe formimin e duhur për të analizuar një tekst të gjuhës së huaj tekniko-shkencore, apo të krijojë materiale didaktike plotësuese?

Në këtë punim mësimdhënësit e gjuhës së huaj tekniko-shkencore mund të gjejnë orientime për mënyrën e përzgjedhjes dhe përshtatjes së materialeve autentike në procesin mësimor, me qëllim që studentët apo përfutuesit e këtyre teksteve të aftësohen për një nxënie afatgjatë dhe motivuese.

Vlerësimi i nevojave të studentëve

Balboni nënvizon që një nga veçoritë që duhet të përftojë mësimdhënësi i gjuhës së huaj tekniko-shkencore është “pavarësia” që duhet të krijojë duke ndjekur ndryshimet e shpeshta të botës shkencore-profesionale, në rrafshin epistemologjik dhe kulturor, ndryshimet e stileve të gjuhës duke u ndihmuar nga rrjetet telematike që janë shndërruar tashmë në burime të zakonshme të përcjelljes së mesazheve të gjuhës tekniko-

170 Shih f. 70

171 Shih f. 71

172 Po aty

shkencore¹⁷³:

Mësimdhënësi që dëshiron të përgatisë materiale për mësimin e gjuhës së huaj tekniko-shkencore, pikësëpari duhet të analizojë nevojat gjuhësore të studentëve të cilët do të përdorin këto materiale, me qëllim organizimin e procesit didaktik që nënkupton seleksionimin e materialeve gjuhësore dhe strategjinë e përzgjedhur për përshtatjen e këtyre të fundit në mësimin e gjuhës së huaj tekniko-shkencore.

Sipas Pierini-t¹⁷⁴ analiza e nevojave të studentëve i referohet nevojës për të implementuar një proces didaktik që merr në konsideratë studentët të cilësuar si subjekte dhe jo si persona anonimë, me nevojat e tyre komunikuese, kushtëzimet e tyre social-kulturore, background-in e tyre të eksperiencave në nxënie dhe të njohurive që zotërojnë. Sipas kësaj qasjeje pedagogjike¹⁷⁵ mësimdhënia duhet të zhvillohet duke iu përshtatur sa më shumë realitetit psikologjik e social-kulturor të studentit. Studiuesja thekson gjithashtu që çdo student mund të ketë nevoja specifike, që ndryshojnë nga individët e tjerë e për t'i përmbushur ato mund të krijohen grupe studentësh me nevoja të ngjashme të ashtuquajtura “grupe marrësish”¹⁷⁶

Sikurse studiuesi Balboni¹⁷⁷ nënvizon, analiza e nevojave gjuhësore duhet të marrë në konsideratë: “nevojat pragmatike të ardhshme”, që kanë lidhje me formimin profesional dhe “nevojën e të mësuarit si mësohet”, e cila i referohet arritjes së pavarësisë gjatë mësimnxënies, si edhe “nevojat aktuale të studentit”, që lidhen me motivimin i cili duhet të jetë gjithnjë i lartë gjatë procesit të nxënies.

Jemi të mendimit që nevojat e pavarësisë në nxënie dhe llojet e teknikave didaktike që do të përdoren, ndryshojnë në varësi të tipologjisë së kursit të gjuhës së huaj tekniko-shkencore¹⁷⁸. Në fakt, studiuesit Coonan¹⁷⁹, Serraggiotto¹⁸⁰ dhe Ballarin¹⁸¹ theksojnë që nevojat dhe interesat ndryshojnë, nëse pjesëmarrësit në klasën e gjuhës së huaj tekniko-shkencore janë të niveleve të ndryshme hierarkike, si p.sh. në rastin e një kursi të zhvilluar në ndërmarrje ku nevojat dhe marrëdhëniet psiko-sociale janë të ndryshme

173 Shih f. 110 -111

174 Pierini P. (1981) *L'analisi dei bisogni linguistici: teoria e pratica* në *L'insegnamento linguistico per scopi speciali* Ciliberti A. (a cura di), Zanichelli, Bologna, f. 58

175 Po aty

176 Shih f. 60

177 Balboni P.E.(2002) *Le sfide di Babele. Insegnare le lingue nelle società complesse*, Utet Libreria, Torino, f.91

178 Piri S. & Gjinali A.(2013) *L'insegnamento dell'italiano microlinguistico all'università: la necessità di nuovi percorsi mirati con integrazione di materiali autentici e supporti multimediali* në “Linguistic and Communicative Performance Journal” LCPJ Publishing, Tirane, ISSN 2073-5138 (print), Vol 6/2

179 CoonanC.M. (2002) *La lingua straniera veicolare* UTET Libreria, Torino

180 Serraggiotto G. (2003)*C.L.I.L.Apprendere insieme una lingua e contenuti non linguistici*, Guerra-Soleil, Perugia,

181 Ballarin E. (2009)*Didattica delle Microlingue*, [Internet] (24 faqe), Moduli FILIM, Dipartimento di Scienze del Linguaggio dell'Università degli Studi Ca' Foscari, Venezia, prill 2009, f. 9

http://venus.unive.it/filim/materiali/accesso_gratuito/Filim_microlingue_teorìa_1.pdf

nga klasa të frekuentuara nga studentë universitarë. Si rrjedhojë sipas Ballarin-it¹⁸² për shkak të ndryshimit që paraqesin këto kategori, edhe aspekte të tjera të procesit didaktik si përzgjedhja e përmbajtjeve gjuhësore, të aftësive në nxënie etj., pësojnë ndryshime.

Përzgjedhja e teksteve tekniko-shkencore

Përzgjedhja e materialeve që duhet të përdoren në kursin e gjuhës së huaj tekniko-shkencore ka qenë gjithmonë objekt diskutimesh. Disa studiues sugjerojnë që nuk është e nevojshme të përdoren materiale gjuhësore të karakterit specifik, pasi sipas tyre tekstet karakterizohen kryesisht nga niveli i leksikut dhe kjo bën dallimin nga një tekst i zakonshëm tek një tekst me përmbajtje të posaçme. Jemi të mendimit që një tekst me përmbajtje tekniko-shkencor, sigurisht që ka një leksik specifik që karakterizon lëmin ku është lëvruar, por nga ana tjetër një tekst i tillë zotëron edhe specifika të tjera karakteristike të këtyre gjuhëve. Po ashtu, jemi të mendimit që nëse me studentë të fushave të caktuara do të përdoreshin në mësimin e gjuhës së huaj tekste të interesit të tyre profesional, do të ishte më motivuese për ata, por përzgjedhja dhe didaktizimi i tyre duhet të jetë shumë i kujdesshëm pasi edhe thjeshtimi i tepërt do të përbënte mosinteresim. Në këtë rast një feedback do të ishte shumë i rëndësishëm për të vlerësuar përshtatshmërinë e tekstit përmes mendimit të vetë përdoruesve.

Pjesa më e madhe e studiuesve bien dakord që këto tekste duhet të jenë autentike, pra, të përgatitura e të përdorura nga persona të vendit ku flitet gjuha e huaj.

Sipas Gotti-t¹⁸³ këto tekste nuk është e thënë që të jenë pikërisht ato që studentët do të gjejnë në eksperiencën e mëvonshme të punës, por të shërbejnë për të mundësuar përvetësimin e kompetencave dhe të njohurive thelbësore që u nevojiten për vendin e ardhshëm të punës.

Përveç orientimeve të ndryshme që studiuesi i mësipërm jep në lidhje me përdorimin e teksteve autentike në klasën e gjuhës së huaj tekniko-shkencore, nënvizon edhe rëndësinë thelbësore të tyre me qëllim reflektimin e llojit metagjuhësor¹⁸⁴, që sipas tij edhe në rastet kur këto tekstet e përzgjedhura nuk përcjellin në klasë origjinalitetin ose kur nuk mundësojnë një ndërveprim komunikues, analiza që mund t'u bëhet atyre është shumë e rëndësishme pasi nxjerr në pah karakteristikat e gjuhës së specialitetit të përdorur në atë tekst. Nga ana tjetër përdorimi i materialeve autentike mund t'ua vështirësojë nxënien studentëve që nuk i kanë të përvetësuar disa kompetenca specifike të nevojshme për të punuar me tekste të gjuhës së specialitetit. Këtë fakt e nënvizon edhe

182 Po aty

183 Gotti M. (1992) *Testi specialistici in corsi di lingue straniere*, La Nuova Italia, Firenze, f. 41

184 Po aty f. 43-44

studiuesi Williams¹⁸⁵ sipas të cilit vështirësitë e hasura në leximin e teksteve autentike pengojnë lexuesit të përqendrohen tek përmbajtja, pasi fokusohen gjatë në veprimtari që kanë lidhje me analizimin e formës sipërfaqësore të tekstit.

Gotti¹⁸⁶ edhe pse është dakord me vështirësitë gjuhësore dhe konceptuale të teksteve autentike, të cilat sipas tij nganjëherë janë të tepërta për nivelet e kompetencave që zotërojnë studentët, nuk e mbështet tërësisht idenë e thjeshtimit të materialeve autentike, pasi sipas tij me thjeshtimin e tyre, mund të ndryshohen tërësisht rregullat karakteristike që ekspertët e fushës përdorin në formimin e këtyre teksteve. Një mënyrë e saktë qasjeje me tekstet autentike është vëzhgimi dhe kuptimi jo vetëm sipërfaqësor, por edhe pragmatik¹⁸⁷ duke ripërsëritur në tekste të ndryshme ato struktura që janë të nevojshme për t'u përvetësuar. Në fakt përqasja e studentëve me tekste të mirëfillta autentike të pasura me struktura gjuhësore të posaçme është më frytdhënëse për përvetësimin e gjuhës e këtë nuk do ta mundësonte përdorimi i teksteve shumë të thjeshtuara apo të ndërtuara enkas për një kurs të caktuar të gjuhës së huaj tekniko-shkencore.

Gotti dhe studiues të tjerë sugjerojnë gjithashtu që imazhet që shoqërojnë tekstet autentike të mos ndryshohen dhe të paraqiten në variantin origjinal, sepse ilustrimet janë mjete që ndihmojnë në përvetësimin e përmbajtjes së tekstit.

Një aspekt tjetër për të cilin studiet bien dakord është motivimi që sjell përdorimi i teksteve autentike pasi janë të vetëdijshëm që ato janë materiale që studentët do t'i konsultojnë gjatë studimeve apo më tej në ushtrimin e profesionit të tyre. Si rrjedhojë didaktizimi i këtyre materialeve do të ishte procesi më i përshtatshëm që paraprin organizimin didaktik të tekstit.

Tipologjia e ushtrimeve në tekstet tekniko-shkencore

Ushtrimet apo teknikat që përdoren në tekstet tekniko-shkencore, duhet të jenë të shumëllojshme, pasi edhe strategjitë në nxënie të studentëve janë të ndryshme. Gjithashtu këto ushtrime duhet të përfshijnë të gjitha aftësitë thelbësore dhe dytësore të përvetësimit të gjuhës së huaj.

Ushtrimet që aftësojnë leximin janë shumë të rëndësishme në mësimin e gjuhës së huaj tekniko-shkencore, për natyrën profesionale të këtyre kurseve gjuhësore, si dhe për shpeshësinë e përdorimit të këtyre teksteve të gjuhës sektoriale. Jemi të mendimit që aftësimi i leximit është i rëndësishëm për studentët që mësojnë një gjuhë të huaj tekniko-shkencore, jo vetëm për përvetësimin e leksikut, por edhe për të zbuluar e përmirësuar strategjitë vetjake të përqasjes me tekste të posaçme profesionale.

185 Williams R. (1983) *Communicative Reading* në Jonson and Porter (eds:) f. 171-188

186 Gotti M. (1992) *Testi specialistici in corsi di lingue straniere*, La Nuova Italia, Firenze, f. 45

187 Po aty

Lexuesit apo studentit që lexon një tekst tekniko-shkencor nuk i mjafton të njohë çështjen e përgjithshme apo përmbajtjen e tij, atij i duhet të dekodifikojë tekstin, të krijojë hipoteza rreth funksioneve dhe kuptimeve që ai mbart, si edhe të identifikojë fjalët e reja dhe të nxjerrë kuptimin të tyre. Në këtë kuadër është detyrë e mësimdhënësit të mësojë klasën me një qasje vepruese kundrejt tekstit duke ftuar studentët të krijojnë hipoteza përpara dhe pas leximit të tekstit e më pas duke bërë edhe krahasime midis studentëve të ndarë në çifte apo grupe të vogla¹⁸⁸. Për të realizuar këtë studenti mund të ndihmohet me ushtrime përkatëse: sjellim këtu si shembull një ushtrim nga libri “Gjuha italiane për studentë në fushat mjekësore”¹⁸⁹

Ushtrimi 1.

*Prima di leggere i testi “Le articolazioni”, e “Dentro le ossa” rifletti sul significato delle seguenti espressioni per capire meglio la lettura dei brani.*¹⁹⁰

Espressione del testo	Significato
Giunzione	Unione, connessione
Articolazione	Mezzi di unione fra due ossa
Mobilità	Caratteristica di ciò che si muove facilmente
Interosseo	Situato fra due ossa
Sfregano	Strofinano, frizionano

Ushtrimi i mësipërm bën pjesë në tipologjinë e ushtrimeve që paraprijnë leximin e tekstit dhe ndihmon studentët në përvetësimin e kuptimit të disa fjalëve të reja të gjuhës mjekësore duke lehtësuar kështu edhe kuptimin e përgjithshëm të tekstit.

Disa lloje të tjera teknikash që ndihmojnë në zbulimin e tekstit tekniko-shkencor janë për shembull vëzhgimi dhe analizimi i titullit apo i figurave që paraprijnë tekstin për të mundësuar aktivizimin tek studentët të “expectancy grammar” dhe përgatitjen e tyre për përmbajtjen e tekstit dhe një përjasje më të lehtë me të. Sjellim si shembull ushtrimin e mëposhtëm të marrë nga i njëjti libër.

Ushtrimi 2

188 Gotti M. (1992) *Testi specialistici in corsi di lingue straniere*, La Nuova Italia, Firenze, f.95

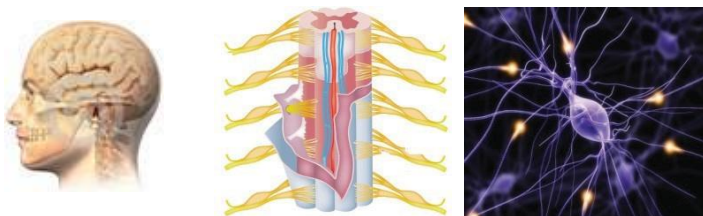
189 Gjinali A. & Piri S. (2016) *Gjuha italiane për studentë në fushat mjekësore*” Niveli B1-C1, Tekst Universitar, Maluka, Tiranë

190 Shih ushtrimin 15 f. 12

*Prima di leggere il testo guarda la foto insieme ad un compagno e immagina di cosa parla. Discutiamone.*¹⁹¹

Edhe teknikat që ndjekin leximin e tekstit janë të larmishme. Kryesisht ato fokusohen në kuptimin e përmbajtjes së tekstit dhe ndjekin një shkallë graduale të të kuptuarit, duke filluar me ushtrime me alternativa që synojnë përvetësimin më tërësor të tekstit pa hyrë në analiza të detajuara e që ndiqen nga teknika që synojnë përvetësimin e elementëve më specifikë. Një nga teknikat që mund të përdoren për përvetësimin e tekstit është edhe “transkodifikimi”¹⁹². Më tej sjellim një shembull:

Ushtrimi 3

*Trova e trascrivi il punto esatto del testo in cui si parla dell'immagine.*¹⁹³

1. _____
2. _____
3. _____

191 Shih ushtrimin 31 f. 45

192 Është një lloj teknike ushtrimi që shërben për të orientuar apo verifikuar kuptimin e një teksti gjuhësor dhe ka marrë këtë emërtim, pasi përmes tij kërkohet që një mesazh të transformohet në një kod tjetër nga ai fillestar. P.sh. Jepet një tekst i shkruar dhe kërkohet të vizatohet, pra kalohet nga një tekst gjuhësor në një pamor.

193 Gjinali A. & Piri S. (2016) *Gjuha italiane për studentë në fushat mjekësore*” Niveli B1-C1, Tekst Universitar, Maluka, Tiranë, ushtrimi 6. f. 54

Një teknikë tjetër që mund të përdoret pas leximit për të kuptuar në mënyrë më të detajuar tekstin është procedura “cloze” ose “plotësimi i tekstit” me elementë të gjuhës tekniko-shkencore që studentët duhet të memorizojnë në procesin e mësimnxënies, p.sh:

Ushtrimi 4

Completa il seguente testo con le parole tipiche del linguaggio della medicina.¹⁹⁴

Si divide in sistema nervoso _____ e periferico. Il sistema nervoso centrale è formato dall' _____ e dal _____ spinale. L'encefalo comprende il _____, il cervelletto e il bulbo. Il midollo spinale è contenuto nella _____ vertebrale e collega l'encefalo al sistema nervoso periferico. Il sistema periferico riceve gli stimoli dagli organi di senso che sono: gli _____, la pelle, il _____, le _____, la _____.

Pasi është përvetësuar kuptimi i përgjithshëm i tekstit zhvillohen ushtrimet e fazës së analizës të cilat mund të kenë për objektive përvetësimin e elementëve gramatikorë e kryesisht leksikorë të cilët janë karakteristikë e gjuhës tekniko-shkencore. Reflektimi rreth aspekteve gramatikorë të një teksti të gjuhës së huaj tekniko-shkencore është shumë i rëndësishëm me qëllim që studentët të njohin fenomene të natyrës morfo-sintaksore që e karakterizojnë atë, si emërzimi, të shprehurit në mënyrë të përmbledhur, përdorimi i formës pësore etj. Teknikat e përdorura në tekstet e gjuhës së huaj tekniko-shkencore kanë për qëllim përforcimin e njohurive të përvetësuar gjatë reflektimit gjuhësor dhe ripërdorimin e këtyre strukturave gramatikore në veprimtaritë profesionale të studentëve.

Ushtrimi 5

A coppie compilate la griglia in seguito, cercando di trovare i verbi che derivano dai sostantivi presenti.¹⁹⁵

Sostantivi	Verbi
Insorgenza	
Moderazione	

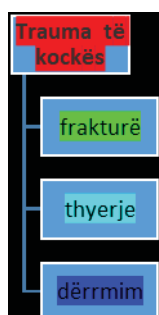
194 Shih ushtrimin 5 f. 54

195 Gjinali A. & Piri S. (2016) *Gjuha italiane për studentë në fushat mjekësore*” Niveli B1-C1, Tekst Universitar, Maluka, Tiranë, ushtrimi 6, f.64

Disturbo	
Esponenziale	
Manifestazione	
Sbalzo	
Deglutizione	

Ushtrimi më sipër është ndërtuar enkas që studentët të reflektojnë rreth përdorimit të disa emrave që kanë përdorim të gjerë në fushën mjekësore.

Sikurse është përmendur edhe më lart, elementët leksikorë janë të rëndësishëm në gjuhën e huaj tekniko-shkencore dhe studentët duhet të ushtrohen me reflektimin rreth tipologjisë së leksikut që haset në një gjuhë tekniko-shkencore, me qëllim kuptimin dhe asimilimin e kriterëve pragmatike që përbëjnë atë fushë sektoriale që studentët janë duke nxënë¹⁹⁶. Teknikat që mund të përdoren për përvetësimin dhe memorizimin e leksikut të gjuhës tekniko-shkencore janë të shumëllojshme. Ato mund të ndikojnë në aktivizimin e bagazhit leksikor ekzistues i cili do të motivojë dhe ndihmojë më tej për nxënien e termave të panjohura në gjuhën e huaj. Më poshtë një shembull tjetër i marrë

nga libri “Gjuha Italiane për studentë në fushat mjekësore”¹⁹⁷

Ushtrimi 6

Ora discutiamo su alcuni traumi dell'osso. Conoscete queste parole. Cosa significano? Parliamone

Për studentët është e nevojshme të njihen edhe me mënyrat e formimit të leksikut specialistik pasi kjo tipologji analize do t'i ndihmonte ata në zbatimin e saj gjatë

196 Gotti M. (1992) *Testi specialistici in corsi di lingue straniere*, La Nuova Italia, Firenze, f. 237

197 Gjinali A. & Piri S. (2016) *Gjuha italiane për studentë në fushat mjekësore*” Niveli B1-C1, Tekst Universitar, Maluka, Tiranë, ushtrimi 1 f. 22

veprimtarive të pavarura të mësimit në fushën ku praktikohen e si rrjedhojë kuptimin dhe memorizimin më të shpejtë të leksikut përkatës.

Në këtë tekst autoret, kanë ndërtuar ushtrime të shumëllojshme për të bërë të mundur që studentët e fushave mjekësore të reflektojnë rreth formimit të termave mjekësore e të njohin vlerën e saktë të parashtesave dhe prapashtesave në atë fushë siç e ilustron edhe ushtrimi më poshtë:

Ushtrimi 7

In italiano è possibile formare degli aggettivi se si aggiungono dei suffissi ai sostantivi. Utilizzando l'elenco seguente dei suffissi, trova nel testo "Lo scheletro" gli aggettivi derivati dai sostantivi riportati nella tabella sottostante.¹⁹⁸

Suffissi: -are; -ile; -ico; -eo; -ale; ecc.

SOSTANTIVO	AGGETTIVO
------------	-----------

Asso	
------	--

Osso	
------	--

Torace	
--------	--

Scapola	
---------	--

Pelvi	
-------	--

Appendice	
-----------	--

Ushtrimi 8

QBD 3
Nxënësit e
parë që
ndjekin

muscolare	cellulare
membrana	
polmonare	cerebrale
dermico	muscolo
sistoleuterino	

Come abbiamo visto nell'attività 20 anche i prefissi intra- = "dentro" o "nell'interno", e extra- = "fuori", derivano dal latino e servono a formare nuove parole. Ora cerca nel testo "Dentro le ossa" eventuali termini con questi prefissi e spiega il significato. Poi esegui l'attività seguente a gruppi di due: forma nuove

198 Gjinali A. & Piri S. (2016) *Gjuha italiane për studentë në fushat mjekësore* Niveli B1-C1, Tekst Universitar, Maluka, Tiranë, ushtrimi 11 f.10

parole con i due prefessi e i termini assegnati. Alla fine confrontate la vostra lista con quella degli altri gruppi.

Ushtrimi i mësipërm shërben për njohjen me parashtesat më tipike të gjuhës mjekësore dhe përvetësimin e tyre.

Gjithashtu, gjuha tekniko-shkencore karakterizohet nga përqsja zakonisht e dy fjalëve të cilat marrin një kuptim semantik të caktuar në atë gjuhë të njohura si “njësi leksikore” dhe studentët duhet të ushtrohen për njohjen e këtyre formave sintagmore si edhe përdorimin e tyre në fushën e tyre profesionale. Në tekstin e gjuhës mjekësore të sipërpërmendur autoret kanë ndërtuar shumë nga këto ushtrime pasi “njësitë leksikore”¹⁹⁹ janë shumë të shpeshta në gjuhën mjekësore. Më poshtë përcjellim një shembull:

Ushtrimi 9

*Lessico specialistico: Alcune parole assumono un significato particolare quando si trovano insieme ad altre. Questi insiemi di parole, la cui successione non può essere cambiata o mutata, si chiamano unità lessicali superiori. Ad esempio: “cintura pelvica”. Dal testo sono state riportate delle espressioni; trova quelle che sono unità lessicali superiori.*²⁰⁰

• corpo umano	• gabbia toracica	• funzione plastica
• scatola cranica	• scheletro assile	• parti molli

Përfundime

Vitet e fundit edhe në Shqipëri është rritur kërkesa për mësimdhënien e gjuhës së huaj tekniko-shkencore. Nga ana tjetër tregu i botimeve nuk arrin të përmbushë nevojat e mësimdhënësve. Studiuesit sugjerojnë që mësimdhënësit të kryejnë vlerësimin e nevojave imediate të kurseve të tyre, por edhe ato të ardhme që do të implementohen nga studentët në profesionet e tyre, me qëllim organizimin e procesit didaktik, seleksionim e materialeve gjuhësore sa më të përshtatshme, didaktizimin e tyre nëse është e nevojshme si edhe përcaktimin e strategjisë së përzgjedhur për përshtatjen e tyre gjatë procesit të mësimdhënies.

Përzgjedhja e teksteve tekniko-shkencore është një proces jo i thjeshtë që kërkon përkushtim dhe njohuri. Të gjithë specialistët e fushës theksojnë rëndësinë e përdorimit të materialeve autentike të shoqëruara me ilustrime që mundësojnë kuptimin dhe

199 Shih Dardano M. (1991) *Manualetto di Linguistica Italiana*, Zanichelli Bologna, f. 239

200 Gjinali A. & Piri S. (2016) *Gjuha italiane për studentë në fushat mjekësore*” Niveli B1-C1, Tekst Universitar, Maluka, Tiranë, ushtrimi 8 fq.9

përvetësimin e njohurive të reja, por edhe ndihmojnë për motivimin e përdoruesve të këtyre teksteve. Për të realizuar sa u tha më sipër është e rëndësishme që ushtrimet apo teknikat që do të përdoren gjatë didaktizimit të teksteve të jenë të shumëllojshme e të renditura në varësi të fazave që ndjekin njësitë didaktike. Në këtë punim janë ilustruar e shpjeguar disa ushtrime të ndërtuara enkas për tekste tekniko-shkencorë dhe që mund të merren si shembull nga mësimdhënës në krijimin e materialeve të posaçme për kursin e tyre. Ushtrimet janë të shumëllojshme, ato ndihmojnë të kuptuarit dhe aftësojnë në leximin e teksteve tekniko-shkencore, nxisin reflektimin dhe krijimin e hipotezave për njohjen e fenomeneve specifike morfo-sintaksore që karakterizojnë gjuhët tekniko-shkencore, por edhe përvetësimin e elementëve kryesisht leksikorë si karakteristikë e veçantë e këtyre gjuhëve.

BIBLIOGRAFIA:

- BALBONI, p.e. (1998), *Tecniche didattiche per l'educazione linguistica*, Utet Libreria, Torino.
- BALBONI, p.e. (2000), *Le microlingue scientifico-professionali*, Utet Libreria, Torino.
- BALBONI, p.e. (2002), *Le sfide di Babele. Insegnare le lingue nelle società complesse*, Utet Libreria, Torino.
- BALLARIN, e. (2009), *Didattica delle Microlingue*, Moduli FILIM, Dipartimento di Scienze del Linguaggio, Università degli Studi Ca' Foscari, Venezia
- http://venus.unive.it/filim/materiali/accesso_gratuito/Filim_microlingue_teorìa_1.pdf
- BALLARIN, e. & BEGOTTI p. (2006-2007), *Didattica delle microlingue*, broshurë për ciklin e VIII të Masterit Itals, Dipartimento di Scienze del Linguaggio, Università degli Studi Ca' Foscari Venezia
- BEGOTTI p. (2003), *La didattica delle microlingue*, në Dolci R. & Celentin P. *La formazione di base del docente di italiano per stranieri* (botimi i dytë), Bonacci, Romë, f. 227-240
- BONETTO e. & ENNIS J.M. & UNTERKOFER d. (2018), *Teaching languages for specific and academic purposes in higher education: English, Deutsch, Italiano*, Proceeding, Bozen, Bolzano University.
- CINI L. (2001), *Programmazione e curricolo* në Diadori P. (a cura di) *Insegnare italiano a stranieri*, Le Monnier, Firenze, f. 87-97
- COONAN c.m. (2002), *La lingua straniera veicolare* UTET Libreria, Torino.
- DALOISIO m. (2011), *Introduzione alla didattica delle lingue moderne. Una prospettiva interdisciplinare*, Aracne, Roma.
- DANESI m. & DIADORI P. & SEMPLICI s. (2018), *Tecniche didattiche per la seconda lingua. Strategie e strumenti anche in contesti CLIL*, Carocci, Romë.
- GJINALI A. & PIRI s. (2016), *Gjuha italiane për studentë në fushat mjekësore, Niveli B1-C1*, Tekst Universitar, Botime Maluka, Tiranë.
- GOTTI m. (1992), *Testi specialistici in corsi di lingue straniere*, La Nuova Italia, Firenze.
- LORENZI F. (2008), *Apprendere le lingue straniere. Interferenza e microlingue scientifico-professionali*, Guerra Edizioni, Perugia.
- PEPPOLLONI d. (2018), *Glottodidattica e metalinguaggio. La consapevolezza metalinguistica come strumento per l'acquisizione delle lingue straniere*, Guerra edizioni, Perugia.
- PIERINI p. (1981), *L'analisi dei bisogni linguistici: teoria e pratica* në Ciliberti A. (a cura di) *L'insegnamento linguistico "per scopi speciali"*, Zanichelli, Bologna, f. 58-84.

-
- PIRI S. GJINALI A. (2013), "L'insegnamento dell'italiano microlinguistico all'università: la necessità di nuovi percorsi mirati con integrazione di materiali autentici e supporti multimediali", Vol 6/2 "Lingustic and Communicative Performance Journal" LCPJ Publishing, Tiranë, ISSN 2073-5138, f.12-27.
- SERRAGIOTTO G. (2003), *C.L.I.L. Apprendere insieme una lingua e contenuti non linguistici*, Guerra-Soleil, Perugia.
- WILLIAMS R. (1983), *Communicative Reading* në Jonson and Porter (eds:) f. 171-188.